



Nederlands  
Jeugdinstituut

# Leeftijdsgrenzen in beleid

Wat werkt in de praktijk?

## Wat werkt in de praktijk?

We zien dat het steeds meer gemeenten en samenwerkingspartners lukt afspraken te maken om jongvolwassenen in een kwetsbare positie passende begeleiding te bieden. Ondanks de verschillende wettelijke kaders en bijbehorende leeftijdsgrenzen (zie tabel 1) die van toepassing zijn voor deze jongeren. Wat werkt er om dit te realiseren en daarmee transformatiedoelen te behalen?

## Globaal overzicht van verschillende wettelijke kaders en bijbehorende leeftijdsgrenzen

Kader	0-18		18-23	
Vrijwillig	Jeugdwet	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Jeugdhulp (met verblijf)</li> <li>• Behandeling (ggz)</li> <li>• Begeleiding</li> <li>• Informele mentoring</li> </ul>	Verlengde Jeugdhulp (incl. pleegzorg)	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Jeugdhulp (met verblijf)</li> <li>• Behandeling</li> <li>• Begeleiding</li> <li>• Informele mentoring</li> </ul>
			Wmo	• Begeleiding
			Wet Langdurige Zorg	• Levenslange & levensbrede begeleiding
			Zorgverzekeringswet	• Behandeling (ggz)
Gedwongen	Jeugdbescherming	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Voogdij</li> <li>• OTS<sup>1</sup></li> <li>• UHP<sup>2</sup></li> </ul>	Beschermingsmaatregelen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Mentoraat</li> <li>• Curatele</li> <li>• Bewindvoering</li> <li>• BOPZ</li> </ul>
	Jeugdreclassering	Strafrechtelijke maatregelen (adolescentenstrafrecht)		

## Begeleid kwetsbare jongeren standaard in de overgang naar volwassenheid

In sommige situaties is het voor een jongere die begeleiding via de Jeugdwet ontvangt wenselijk dat de begeleiding ook na de 18e verjaardag blijft doorlopen. Aangeraden wordt om te werken met een **toekomstplan** dat wordt opgezet vanaf 16 jaar doorlopend tot 21 jaar of ouder. Zo kunnen er alvast voorbereidingen worden getroffen voor de overgang naar andere wettelijke kaders en kan de aansluiting bij andere leeftijdsgrenzen worden verbeterd, zoals het minimumloon en de kostendelersnorm<sup>3</sup>.

Professionals maken zo'n toekomstplan zo vroeg mogelijk samen met de jongere. Het plan sluit aan bij de motivatie en leefwereld van een jongere en benoemt welke begeleiding er nodig is op

<sup>1</sup> Ondertoezichtstelling. Kan ook vrijwillig.

<sup>2</sup> Uithuisplaatsing. Kan ook vrijwillig.

<sup>3</sup> De kostendelersnorm betekent dat als u een woning deelt met meer volwassenen, uw bijstandsuitkering daarop wordt aangepast. Hoe meer volwassen personen in uw huis wonen, hoe lager uw uitkering. De reden hiervoor is dat als er meer personen in uw woning wonen, u de woonkosten kunt delen (Rijksoverheid.nl).

verschillende leefdomeneinen (wonen, school/werk, inkomen, support en zorg). Om een integrale aanpak te realiseren werken alle professionals die bij een jongere betrokken zijn met hetzelfde toekomstplan. Gemeenten kunnen hierop sturen door hier een bewuste keuze voor te maken.

Bijvoorbeeld: gemeente Rotterdam en gemeente Haarlem hebben met aanbieders afgesproken te werken met toekomstplannen en hebben dit opgenomen in de inkoop Eisen.

*Voorbeeld: Het is aan te raden om een **integraal team** van medewerkers van de verschillende afdelingen op te zetten, met een 'verbindingsofficier' die mandaat heeft om oplossingen te forceren voor jongeren die vastlopen in het systeem (bijv. gemeentes Amsterdam, Apeldoorn en Groningen). Deze teams worden ook wel doorbraakteams genoemd. In de gemeenten HLT (Hillegom, Lisse en Teylingen) is er een ontschotter(4) sociaal domein, die voor doorbraken moet zorgen.*

## Verlengde jeugdhulp en pleegzorg

Standaard loopt jeugdhulp tot 18 jaar en pleegzorg tot 21 jaar. Beiden kunnen verlengd worden tot 23 jaar. Het is aan te raden om hier contractuele en/of werkafspraken over te maken met de gecontracteerde aanbieders. In Noorwegen loopt de begeleiding in principe door tot 23 jaar, tenzij dit niet meer nodig is. Uit cijfers blijkt dat vooral jongeren met de leeftijd van 18 en 19 jaar verlengde begeleiding krijgen. Vanaf 20 jaar halveert het aantal jongeren per volgend levensjaar. Deze cijfers kunnen erop wijzen dat een kortere periode van verlengde begeleiding de jongeren in Noorwegen helpt om veilig op eigen benen te staan. 21 is in Noorwegen niet het nieuwe 18 geworden, maar verlengde jeugdhulp biedt een vangnet en betere kansen om volwassen te worden<sup>5</sup>.

**Informele mentoring** via een lokale welzijnsinstelling kan ook van toegevoegde waarde zijn in de begeleiding van kwetsbare jongeren. Mentoring is een laagdrempelige en preventieve manier van begeleiding via vrijwilligers. Mentoring heeft niet het doel om de problemen van de jongeren op te lossen, maar zorgt er wel voor dat de jongeren de nodige tijd en aandacht krijgen om zelf na te denken over wat zij willen veranderen aan hun situatie. Mentoring (op vrijwillige basis) is niet gebonden aan leeftijdsgrenzen.

### **Voorbeeld: Jow ingebrachte mentor (JIM)** <sup>6</sup>

*Een JIM is een mentor die door een jongere zelf wordt gekozen, uit hun eigen netwerk (bijvoorbeeld een tante of een sportcoach). De JIM werkt vrijwillig, met begeleiding van professionals, als steunfiguur voor de jongere. De JIM wordt betrokken bij gesprekken en beslissingen die belangrijk zijn voor de jongere. Het voordeel is dat de JIM niet afhankelijk is van leeftijdsgrenzen. De JIM heeft al een vertrouwelijke band met de jongere en kan blijven ondersteunen ook na 18 jaar. In verschillende gemeenten wordt met deze methodiek gewerkt (o.a.: Amsterdam, Utrecht, Rotterdam, Amersfoort). Afspraken:*

- *Rotterdam en Amsterdam hebben informele mentoring ook opgenomen in hun Eisen voor de inkoop.*
- *Het helpt als gemeenten in gesprekken met jeugdhulp- en wmo-aanbieders benadrukken dat zij het werken met vrijwillige mentoren als een belangrijke aanvulling op de hulpverlening zien. Dat stimuleert andere aanbieders ook met mentoren te gaan werken.*
- *De JIM moet erkend worden in de nieuwe rol en ondersteund worden door professionals. Dit wordt dan gefinancierd door de gemeente.*

---

<sup>4</sup> <https://www.langdurigezorg.nl/tripleaim/archief/ontschotter-sociaal-domein/>

<sup>5</sup> <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Quickscan-Kwetsbaar,-18-jaar-en-dan.pdf>

<sup>6</sup> [www.jimwerkt.nl](http://www.jimwerkt.nl)

- *Belangrijk is dat deze begeleiding van de JIM niet wegvalt wanneer de jongere 18 wordt. De JIM zelf kan blijvend ondersteunen omdat het gaat om een informele functie.*

## Soepele overgangen tussen wettelijke kaders

### Overgang van Jeugdwet naar Wmo

**Gezamenlijke inkoop van Wmo-begeleiding en jeugdhulp** helpt bij een doorlopende begeleiding van kwetsbare jongeren tussen de 16 en 27 jaar. Een aantal gemeenten onderzoekt met zorgaanbieders de mogelijkheden voor een aanbod van **doorlopende begeleiding van 16 tot 27 jaar**. Een win-winsituatie, omdat de jongere de eigen hulpverlener behoudt als hij of zij 18 jaar wordt en de gemeente een eenvoudiger financieringssysteem ontwikkelt. In aanbestedingskaders betekent dit een oproep aan aanbieders jeugdhulp én Wmo om gezamenlijk zorgtrajecten te ontwikkelen voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar. Wmo-begeleiding kan hierdoor ook geboden worden aan jongeren onder de 18 jaar, maar dan gelden wel de kwaliteitseisen van de jeugdhulp.

Verschillende gemeenten kopen in op één perceel voor 16 tot 23 jaar. In Rotterdam en Den Haag wordt er Wmo en jeugdhulp ingekocht bij aanbieders die beiden kunnen bieden, zodat de overgang soepel kan verlopen. In Assen is er één verordening voor jeugd en Wmo, dus kan er ook een gezamenlijke beschikking worden afgegeven. Hiernaast zijn ook de tarieven voor jeugd en Wmo gelijkgetrokken zodat er geen prikkel is alleen jeugdhulp te leveren voor het hogere tarief en geen Wmo-begeleiding voor het lagere tarief.

### Voorbeeld: Housing First Jeugd<sup>7</sup>

*Housing First Jeugd van HVO-Querido (Wmo) en Spirit (Jeugdhulp) biedt een onderkomen aan jongeren met sociaal-psychologische problemen. HVO en Spirit hebben afspraken gemaakt over de begeleiding van deze jongeren. Doordat zij een gezamenlijke budgettering hebben gemaakt kan een begeleider van Spirit betrokken blijven als de jongere bij HVO gaat wonen, en ook als deze persoon meerderjarig wordt. Doordat Spirit nu ook WMO-gelden ontvangt van gemeente Amsterdam kan de begeleiding ook door Spirit zelf gecontinueerd worden na 18 jaar<sup>8</sup>.*

*Afspraken:*

- *Gezamenlijke budgetafspraken tussen HVO en Spirit om de continuering van begeleiding en huisvesting van jongeren mogelijk te maken bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd.*
- *Afspraken tussen Spirit en HVO over het huisvesten van jongeren die al in zorg zijn bij Spirit.*
- *Spirit is nu ook gecontracteerd door gemeente Amsterdam voor Wmo-begeleiding. De Wmo tarieven zijn lager dan de Jeugdwet tarieven, maar Spirit past de aangeboden hulp aan bij wat een jongere nodig heeft. Hulp wordt steeds meer coaching en minder intensief, omdat dat niet meer nodig is.*
- *Doordat gemeente Amsterdam sinds 1 januari 2018 werkt met resultaatfinanciering kan de begeleiding van een jongere doorlopen tot na 18 jaar zolang het afgegeven budget (voor deze jongere/dit gezin) nog niet op is<sup>9</sup>.*
- *Afspraken tussen de gemeente en woningcorporaties over het beschikbaar stellen van 30 procent van de opgeleverde woningen (in de sociale huur) voor kwetsbare groepen.<sup>10</sup>*

<sup>7</sup> <https://hvoquerido.nl/locatie/housing-first-jeugd/>

<sup>8</sup> Wmo-begeleiding of hulp is minder intensief vanwege lagere tarieven. Behandeling valt niet onder de WMO, maar onder de GGZ. Voor deze Wmo-begeleiding gelden wel de kwaliteitseisen van de jeugdhulp.

<sup>9</sup> Er is ook een bepaalde looptijd gekoppeld aan de financiering voor jeugdhulp (meestal max. 2 jaar), maar het is niet van invloed of iemand 18 wordt terwijl deze persoon van Spirit begeleiding krijgt.

<sup>10</sup> <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/wonen/huisvesting-kg/programma/>

- *Uitgaande van de zogenaamde Big Five, waarin één van de voorwaarden is dat een jongere een plek heeft om te wonen. Een **samenhangende visie** als de Big Five helpt zorgaanbieders, gemeenten en ketenpartners samen aan de slag te gaan, op basis van een gedeelde visie. Wonen is een deel van de oplossing, naast support, school en werk, inkomen en welzijn.*

### **Integrale MBO-teams**

Verschillende gemeenten zijn medefinancier van multidisciplinaire zorgteams op MBO-scholen binnen hun gemeente. Met de inzet van deze zorgteams wordt beoogd tijdig problemen onder studenten te signaleren en ondersteuning te bieden, door een goede aansluiting tussen school en jeugdhulp te faciliteren. Door extra ondersteuning van studenten op school wordt voorkomen dat studenten met complexe zorgproblematiek voortijdig uitvallen. Door de teams zowel vanuit de Jeugdwet en Wmo te financieren als gemeente, kan de ondersteuning op school ook worden voortgezet bij meerderjarigheid.

### **Voorbeeld: Deltion Jongerenteam Zwolle**

*In het Deltion Jongeren Team werken professionals uit welzijn, maatschappelijk werk, sociaal wijkteam Zwolle, jeugdzorg en jeugd-ggz samen met het onderwijs en de zorgstructuur van de woongemeente van de student. De samenwerking binnen het jongerenteam is gebaseerd op drie basisprincipes:*

- 1) Laagdrempelig voor docenten en studenten, binnen de schoolmuren.*
- 2) Gezamenlijke visie en aanpak aangaande het versterken en activeren van jongeren.*
- 3) Interdisciplinair team, gebundelde zorg mét afstemming zorgstructuur van de woongemeente, op de mbo-locatie.*

### **Overgang van Jeugdwet naar Zorgverzekeringswet (ggz-behandeling)**

Zorgverzekeraars kopen de zorg (behandeling) in die beschikbaar is na 18 jaar en valt onder de **Zorgverzekeringswet**. Hieronder valt ook de ggz, waarvoor vanaf 18 jaar het verplichte eigen risico moet worden betaald. Voor een soepele overgang en continuïteit van zorg is het van belang dat de **inkoop van zorgverzekeraars** aansluit op de inkoop van jeugdhulp, zodat jongeren niet hoeven te wisselen van behandelaar. Omdat kwetsbare jongeren veelal gebruik zullen maken van de minimaverzekering<sup>11</sup>, is het van belang om duidelijke afspraken te maken met de zorgverzekeraar die deze polissen aanbiedt. Zorgverzekeraars kunnen ook jeugd-ggz aanbieders contracteren, zodat de behandeling kan doorlopen voor jongeren die daar al voor hun 18<sup>e</sup> aan zijn begonnen (bijvoorbeeld Menzis doet dit). Dit neemt echter niet weg dat het eigen risico betaald moet worden.

### **Voorbeeld: Het vergoeden van het eigen risico voor jongeren in de ggz**

*Een jongere die in een ggz-traject zit moet vanaf 18 jaar het verplichte eigen risico van 385 euro betalen per jaar. In sommige gevallen leidt dit tot het stoppen met de behandeling. Een aantal gemeenten biedt de mogelijkheid om een minimaverzekering af te sluiten waarin het eigen risico wordt gedekt. In Amsterdam<sup>12</sup> is er sinds november 2017 de mogelijkheid om een vergoeding aan te vragen voor het eigen risico voor een ggz-behandeling, omdat hier de minimapolis het eigen risico niet dekt. Deze vergoeding is een gift en hoeft dus niet terugbetaald te worden. Gemeente Amsterdam wil met deze vergoeding testen of er minder jongeren stoppen met hun behandeling. In 2018 is besloten de vergoeding beschikbaar te maken voor jongeren tot 21 jaar. Hiermee wordt*

<sup>11</sup> Collectieve zorgverzekering voor mensen met een laag inkomen.

<sup>12</sup> <https://www.parool.nl/amsterdam/amsterdam-vergoedt-eigen-risico-ggz-behandeling-voor-jongeren~a4534373/>

aangesloten bij de leeftijdsgrens voor een hogere bijstandsuitkering en het minimumloon<sup>13</sup>. Dit betekent dat jongeren andere inkomsten (meer) kunnen aanspreken om hun kosten te dekken.

Afspraken:

- Het Fonds Bijzondere Noden Amsterdam (FBNA) voert de pilot uit.
- In de voorbereiding is er overlegd met verschillende zorgverzekeraars om te inventariseren wat wel en niet mogelijk was
- In (de voorbereiding en) uitvoering van de pilot wordt samengewerkt met zorgaanbieders die de doelgroep goed kennen. Hieruit kwam bijvoorbeeld de verlenging tot 21 jaar.
- Ook binnen de gemeentelijke organisatie moest er goed samengewerkt worden om deze pilot te realiseren. De afdelingen Zorg en Jeugd hebben intensief samengewerkt aan een voorstel waar beide wethouders (van verschillende politieke kleur) zich achter konden scharen.
- Er was ook regelmatig overleg met VWS over de leeftijdsgrens van 18 jaar. Hiermee werd voorkomen dat, ondanks het afwijkende karakter t.o.v. Rijksbeleid, deze pilot doorgang mocht vinden<sup>14</sup>.
- De gemeente hoopt in 2019 de eerste resultaten te kunnen presenteren.

## Overgang van Jeugdwet naar Wet Langdurige Zorg

De WLZ is er voor personen die 24 uur per dag begeleiding nodig hebben. Meestal worden jongeren niet voor hun 18<sup>e</sup> geïndiceerd voor de WLZ, omdat zij nog volop ontwikkelen. Bovendien biedt de Jeugdwet dan meestal voldoende mogelijkheden. Belangrijk hierbij is dat het aanbod van de WLZ wordt ingekocht door de zorgverzekeraar. Net als bij de ggz, is het voor jongeren beter als het aanbod goed aansluit en eventuele financiële drempels worden weggenomen.

### Voorbeeld: Medisch diagnostisch overleg

*Ook is het mogelijk om in een medisch diagnostisch overleg met partners die uit verschillende wettelijke kaders bekostigd worden, samen op te trekken. Op verschillende plekken (UMCG, wijkteam Kennemerland) wordt daar de meerwaarde van ingezien, met name rondom chronische ziekte. Het overleg vindt plaatst met alle betrokken partijen rondom te patiënt en de patiënt zelf: zo ontstaat een duidelijk beeld welke (integrale) aanpak nodig is, wie welke rol heeft, welke interventies prioriteit hebben en krijgen hulpverleners een duidelijker beeld van de patiënt en de georganiseerde zorg. Zoals een arts in Groningen het uitdrukte: 'als wij medicijnen voorschrijven, de apotheek geeft ze af, maar thuisblijven ze op de schoorsteenmantel liggen, naast een pakje shag, dan doen we niet het juiste'.*

## Overgang in het gedwongen kader

- Na het wegvallen van de jeugdbeschermingsmaatregelen bij 18 jaar, kunnen er verschillende maatregelen worden opgelegd indien dit nodig is voor het functioneren van de jongere. Kortweg zijn er drie opties. Bewindvoering is er voor personen die niet voor hun eigen financiële en zakelijke beslissingen kunnen nemen.
- Mentorschap is er voor personen die niet hun eigen persoonlijke beslissingen kunnen nemen, bijvoorbeeld over zorg.

---

<sup>13</sup> Helaas geldt vanaf 21 jaar ook de kostendelersnorm, wat kan betekenen dat een jongere een lagere uitkering krijgt omdat deze nog thuiswoont.

<sup>14</sup> Deze pilot wijkt af van het Rijksbeleid betreffende het eigen risico en kan gezien worden als inkomenspolitiek (voorbehouden aan de Rijksoverheid).

- Curatele is er voor personen die hun persoonlijke én financiële zaken niet zelf kunnen regelen.

Als iemand een gevaar vormt voor zichzelf of zijn omgeving kan hij of zij gedwongen worden opgenomen in een psychiatrische instelling (ggz-instelling). De **procedure voor gedwongen opname** staat in de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet bopz).

Belangrijk om hierbij aan te merken, is dat ondanks dat deze maatregelen soms nodig zijn, het belangrijk is om naar mogelijkheden te zoeken in het vrijwillig kader en al te werken aan een toekomstplan voor het 18e jaar. Dit vergroot de motivatie van de jongere, waardoor een beschermingsmaatregel wellicht niet nodig is. Bovendien is een beschermingsmaatregel vaak niet afdoende, omdat een jongere ook begeleiding of behandeling nodig kan hebben.

### **Voorbeeld: Kleinschalige forensische voorziening**

*Gemeente Amsterdam werkt samen met het Ministerie van Veiligheid & Justitie en Spirit binnen een kleinschalige voorziening voor jongeren in voorlopige hechtenis. In de voorziening is plaats voor acht jongeren van 14 tot 23 jaar. Het verblijf heeft drie doelen: beperking van recidive, beveiligen van de samenleving en het benutten van deze korte periode voor een krachtige, positieve wending in het leven van deze jongeren. Afspraken tussen het Ministerie van V en J, gemeente Amsterdam en Spirit maken dit mogelijk. Daarnaast wordt er intensief samengewerkt met andere ketenpartners in zorg en veiligheid.*

### **Voorbeeld: warme overdracht en nazorg in geval van jeugdbescherming**

Bij een kindbeschermingsmaatregel waarbij de jeugdbeschermer tot 18 jaar de zorg mag bepalen, wordt in Epe al vanaf 17 jaar de WMO consulent betrokken bij een jongvolwassene. De CJG medewerker en de WMO consulent kijken samen welke zorg benodigd is in aanloop naar en na het bereiken van de 18-jarige leeftijd.

Ambulante begeleiders (die vaak vanuit ZZP positie werken) kunnen dan al worden ingezet worden voordat de jeugdbeschermer afsluit. Veel praktische ambulante ondersteuning aan de jongvolwassene die eerst nog door de jeugdbeschermer werden uitgevoerd, worden daarna door de ambulante begeleider overgenomen. Op deze manier leren de jongvolwassene en de ambulante begeleider elkaar alvast kennen (vertrouwensband opbouwen) en is er een warme overdracht en goede nazorg van de jongvolwassene als hij/zij het gedwongen kader verlaat.

### **Voorbeeld: inzet van EDjes**

Binnen de gemeente Epe wordt gebruik gemaakt van EDjes. Dit zijn Ervarings Deskundigen vanuit de zwaardere vormen van jeugdhulp. Deze “door de wol gewassen oudere jongeren” kunnen soms veel beter in contact blijven met de 18-18+ doelgroep. Jongeren die veel te maken hebben gehad met bemoeizorg (Jeugdbescherming OTS/JR) zijn “moe” van alle hulpverleners. Na beëindigen van een JR/JB maatregel, is de match tussen de EDjes en de jongeren een goede. Hier zijn spelen wettelijke leeftijdsgrenzen en indicaties geen rol. De inzet van EDjes is gestart als pilot binnen de gemeente Epe en een aantal omliggende gemeenten. Ervaringen waren zo positief dat er nu financiën beschikbaar zijn gemaakt voor vervolg van deze vorm van ondersteuning.

## Websites

[https://www.wodc.nl/binaries/2705\\_samenvatting\\_tcm28-215718.pdf](https://www.wodc.nl/binaries/2705_samenvatting_tcm28-215718.pdf)

<http://www.16-27.nl/>

<https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Quickscan-Kwetsbaar,-18-jaar-en-dan.pdf>

<https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/van-jeugd-naar-volwassenheid>

<https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/van-jeugd-naar-volwassenheid/Toekomstplan/Toekomstplan>

<https://www.raadrvs.nl/publicaties/item/leeftijdsgrenzen>

[www.iimwerkt.nl](http://www.iimwerkt.nl)

<https://hvoquerido.nl/locatie/housing-first-jeugd/>

<https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/wonen/huisvesting-kg/programma/>

<https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp/Stedelijk-vo-team-en-mbo-team-Utrecht>

<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/4936430/2/RIS296202%20Agenda%20kwetsbare%20jongeren%2016-23>

<https://www.langdurigezorg.nl/tripleaim/>

### © 2018 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

### Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

030 - 230 63 44

[www.nji.nl](http://www.nji.nl)

[info@nji.nl](mailto:info@nji.nl)